

Stanovisko na tému „Metropolity: sociálno-ekonomické začlenenie v budúcej Európe“

(2004/C 302/20)

15. júna 2003 sa Európsky hospodársky a sociálny výbor rozhodol v súlade s ustanoveniami článku 29, odsek 2 jeho Vnútrošného poriadku vypracovať stanovisko z vlastného podnetu na tému: „Metropolity: sociálno-ekonomické začlenenie v budúcej Európe“

Odborná sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť, poverená prípravou prác Výboru na túto tému, vypracovala svoje stanovisko 8. júna 2004 (spravodajca: pán M. van IERSEL).

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal toto stanovisko vypracované z vlastného podnetu počas svojho 410. plenárneho zasadnutia zo dňa 30. júna a 1. júla 2004 (schôdza zo dňa 1. júla) počtom hlasov 129 za, 0 proti a 2 hlasujúci sa hlasovania zdržali.

1. Obsah

1.1 V nadväznosti na regionálnu politiku Európskej únie, chce EHSV v tejto správe upozorniť na dôležitú úlohu metropolitných areálov v Európe.

1.2 Metropolitné areály sú veľmi dôležité pre budúcnosť z hospodárskeho aj demografického hľadiska. Tieto regióny čelia celému radu veľmi ťažkých úloh. Zatiaľ však únia a európske inštitúcie nepreukázali zvláštny záujem o túto tému.

1.3 EHSV tvrdí, že hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj európskych metropol by mal byť stále na programe Spoločenstva. Preto sú dôležité európske údaje a výmena informácií cez Eurostat ako i zvláštny záujem Komisie.

1.4 Je v záujme únie, aby za národnými debatami o organizácii metropolitných areálov pokračovala diskusia v Európe, aby bolo vidieť, akú pridanú hodnotu môže Európska únia vytvoriť. EHSV by sa chcel odvolať na priame spojenie medzi úlohou európskych metropolitných areálov a Lisabonskou stratégiou. Samozrejme, dosiahnutie cieľov Lisabonskej stratégie je široko závislé od toho, ako sa budú uskutočňovať v metropolách.

1.5 EHSV preto nalieha, aby okrem zriadenia fóra pre metropolity a Komisiu, bola táto otázka prerokovaná v Rade pre hospodárske súťaženie a neformálne v Rade pre regionálne a mestské územné plánovanie.

2. Úvod

2.1 Svet sa rýchle mení. Všade sa stretávame s novým hospodárskym, technologickým a sociálnym rozvojom, ktorý má významný vplyv nielen na priemysel, služby a pracovný trh, ale zároveň aj na územie a spoločnosť a v konečnom aj na spôsob vládnutia v štátoch a regiónoch.

2.2 V tomto stanovisku sa EHSV zaoberá najmä problematikou metropolitných areálov, a to veľkých aglomerácií, a ich hospodárskym vplyvom z troch hlavných dôvodov: sú v centre tohto rýchleho vývoja, významne prispievajú k európskej stratégii rozvoja; a nakoniec, sú partnermi veľkého počtu iných aj rozlohou menších vynikajúcich centier Európskej únie.

2.3 Metropolitný areál pozostáva z centra, izolovaného mesta alebo mestskej aglomerácie, a periférie, celku podobných štvrtí, z ktorých časť aktívnych obyvateľov denne cestuje za prácou do centra. Pojem hlavného mesta je teda veľmi blízky pojmu rezervoára práce alebo funkčného mestského územného celku⁽¹⁾. Berie do úvahy existenciu periférnych oblastí, ktoré sa veľmi sústreďujú na centrum a ktorých rozvoj závisí od jeho vývoja. Hlavné mestá sa rozprestierajú na takej rozlohe, že čas presunu môže trvať až hodinu. Hlavné mestá pozostávajú z mestských a vidieckych oblastí.

2.4 V centre musí žiť minimálny počet obyvateľov⁽²⁾, a musí byť vytvorený minimálny počet pracovných miest, aby mohlo byť uznané za centrum metropolity. Na to, aby mohlo byť začlenené do oblasti metropolitného areálu je potrebné dosiahnuť takisto minimálny prah intenzity presunov domov - práca medzi periférnymi oblasťami a centrom⁽³⁾. V praxi boli tieto najnižšie limity stanovené ľubovoľným spôsobom a z toho dôvodu sa ich dôležitosť mení. Skutočnosť, že chýba zosúladenie definícií v európskom merítku obmedzuje možnosť porovnania na medzinárodnej úrovni.

⁽¹⁾ Vo svojom stanovisku zo 14. mája 1998, nazvanom „Otázka miest: Smery pre diskusiu v Európe“, rozvinul Výbor regiónov koncepciu Funkčného mestského regiónu, aby popísal metropolu a jej vplyv. Je tiež známe, že mestá sa zmenili na aglomerácie a potom na metropolity, ktoré sa následne rozšírili, aby vytvorili mestské územné celky. Koncept rovnako zdôrazňuje vzťahy vzájomnej závislosti, ktoré medzi mestskými štvrtiami existujú: pracovný trh, presun domov-práca, dopravné siete, obchodné centrá, lokalizácia nových činností, trh s nehnuteľnosťami, zábavné parky, ochrana životného prostredia.

⁽²⁾ Napríklad, 500 000 obyvateľov (limit, získaný od METREX-u), pozri v prílohe zoznam európskych aglomerácií s viac ako 500 000 obyvateľov.

⁽³⁾ Napríklad, 10 % aktívneho obyvateľstva, ktoré má zamestnanie v centre mesta a býva v štvrtiach na periférii (limit získaný od GEMACA).

2.5 V priebehu posledných desiatich rokov sa začal objavať nový typ metropol. Pretože viaceré aglomerácie fungujú na báze sietí a ich rezervoáre pracovných miest sú včlenené, vytvárajú komplex polycentrických metropolitných areálov. Je to napríklad v prípade Randstadu (7 miliónov obyvateľov) regiónu Rýn-Porúrie (11 miliónov obyvateľov), regiónu Viedeň-Bratislava (4,6 miliónov obyvateľov), regiónu Oresund (2,5 miliónov obyvateľov) a regiónu Lille (1,9 miliónov obyvateľov) (1).

2.6 Metropolitné areály majú regionálny, národný, európsky a svetový vplyv podľa ich dôležitosti a ich funkcií. Odhaduje sa, že v rozšírenej Európskej únii sa nachádza okolo 50 metropol s viac ako miliónom obyvateľov.

2.7 Je dôležité poznamenať, že metropoly, o ktorých sa hovorí v tomto stanovisku patria k územiám s hospodársko-sociálnymi realitami, ktoré nezodpovedajú európskym entitám systému regionálnych správ, spájajúceho „ regióny “ NUTS (Nomenklatúra štatistických územných celkov), a oficiálne ho používajú EUROSTAT a európske inštitúcie. Koncepcia správneho územného celku v Európe je obzvlášť nejasná. Okrem vzácných výnimiek, sú geografické hranice týchto regiónov buď príliš široké alebo príliš úzke ako hranice metropolitných areálov (2). Následkom toho, nie sú územné správne celky vhodné na analýzu a porovnanie sociálno-ekonomického vývoja v metropolách európskeho merítka.

2.8 Vo februári 2004, vydala Európska komisia svoju Tretiu správu o kohézii. Otvára nové perspektívy v rámci diskusie o regionálnej politike a hospodárskom rozvoji. Z toho vyplýva aj územný rozvoj a rozvoj miest. Pre budúcnosť objasňuje tretia správa vzťah medzi regionálnou politikou a Lisabonskou stratégiou. Popri kohéznej politike, politike územnej kooperácie a zamestnanosti, sa tretím pilierom regionálnej politiky stane hospodárska súťaž. Z tohto hľadiska vyzdvihuje Tretia správa najmä úlohu miest a veľkých aglomerácií.

2.9 Nové prístupy a idey vychádzajú hlavne z nadobudnutia svetového charakteru, zavedenia jednotného trhu (vrátane nových členských štátov) a Lisabonskej stratégie. Samozrejme, metropol sa netýka iba regionálna politika ale aj politika priemyslu, vzdelania, dopravy a európskych sietí, trvalo udržateľného rozvoja a kvality života.

2.10 Fenoménom, ktorý pozorujeme v celom svete je vzrastajúca pozornosť, ktorá sa venuje „ renesancii mesta “. Je na každodennom programe vo väčšine členských štátov únie.

2.11 Situácia v metropolitných areáloch a otázka ich riadenia neboli nikdy predmetom hĺbkového prieskumu na úrovni Európskej únie. Následkom toho nikdy nevytvorili špecifické ciele spoločných politík. EHSV sa domnieva, že nastala chvíľa, kedy treba prehĺbiť analýzu a preskúmať, akým spôsobom môže byť dobrá regionálna politika zo strany všet-

kých aktérov, ktorí sa na nej podieľajú, prospešná pre ich populáciu a pre Európsku úniu v jej celku. Prieskum o situácii v metropolách môže byť úspešný iba vtedy, ak bude založený na dostatočnom množstve spoľahlivých údajov, porovnateľných v rámci Európy. Nuž tieto sú vo veľkej miere nesprávne. V dôsledku toho sa EHSV domnieva, že Európska únia by mala viac dbať na to, ako sú spracované.

3. Postavenie metropol

3.1 Viac ako tri štvrtiny európskej populácie žije v mestskej alebo predmestskej oblasti. Medzi metropolami a Lisabonskou stratégiou je priamy vzťah. Jedna dôležitá časť činiteľov, ktoré sú v pozadí hospodárskej súťaže v Európe, sa nachádza v týchto zónach. Metropoly šíria smerom k ostatným európskym mestám inováciu a informácie. Prosperita metropolitných areálov je podmienkou, potrebnou na riešenie problémov sociálnej a územnej kohézie, ktoré sa vyskytujú na ich vlastných územiach a v iných mestách alebo oblastiach Európy.

3.2 Metropoly v Európe tak ako aj inde vo svete stoja zočivoči viacerým veľkým výzvam: globalizácia, spojená s procesom integrácie medzinárodných trhov, služby, kapitály, vzdelanie a kvalifikovaná a nekvalifikovaná pracovná sila, ktorá vedie k rýchlej transformácii ich produktívnych systémov; trvalo udržateľný rozvoj nastoluje prezieravú otázku o prírodných zdrojoch; sociálna kohézia; kvalita života ako i územná celistvosť.

3.2.1 V mnohých prípadoch, mestá a metropoly práve úspešne prijímajú ich ekonomickú, sociálnu a inštitucionálnu štruktúru. Je to prípad mohutných mestských oblastí, národných a medzinárodných uzlov dopravných sietí, ktoré sú zabezpečené všetkými druhmi rýchlej dopravy a telekomunikačnými sieťami s vysokým výkonom, a ich hospodárstvo spočíva už dávno v rôznorodých činnostiach, najmä však v službách vysokej úrovne, poskytovaných jednotlivcom ako i podnikom. Oblasti, závislé na tradičných priemyselných odvetviach, zo začiatku v kríze, sú vynikajúcimi príkladmi tohto vývoja. Lille, Barcelona alebo Bilbao ilustrujú tento proces reštrukturalizácie.

3.2.2 V desiatich nových krajinách Európskej únie prebiehajú podobné procesy. Týka sa to najmä oblastí hlavných miest Varšavy, Prahy a Budapešti.

3.3 Už roky sleduje regionálna politika spoločenstva cieľ zlepšiť podmienky rozvoja, pracovných príležitostí a konkurencieschopnosti menej rozvinutých regiónov. Za týmto účelom boli vytvorené špecifické programy a bol vypracovaný a zavedený systém prerozdelenia finančných zdrojov. Vo väčšine prípadov dosiahli regióny, ktorých sa to týka niekedy významný pokrok následkom týchto politík spoločenstva.

(1) Randstad pozostáva z aglomerácií Amsterdamu, La Haye, Rotterdamu a Utrechtu. Región Rýn-Porúrie pozostáva z aglomerácií Bonnu, Kolína, Düsseldorfu, Duisburgu, Essenu a Dortmundu. Región Viedeň-Bratislava tvoria aglomerácie Viedne a Bratislavy. Región Oresund zahŕňa aglomerácie Kodane a Malmö, zatiaľ čo francúzsko-belgický región Lille pozostáva zo štyroch miest strednej veľkosti a z vysokého počtu menších miest a obcí.

(2) Príklad Londýn : 7 400 000 obyvateľov v administratívnom celku (NUTS 2) a 13 230 000 v hlavnom meste. Severný departement (NUTS 3) : 2 600 000 obyvateľov a 970 000 pre francúzsku časť v hlavnom meste Lille.

3.4 V dôsledku toho, sa vyhodnotenie regiónov v Európe obmedzuje na analýzu regiónov, ktoré využili štrukturálne fondy.

3.5 Relatívne priaznivý alebo nepriaznivý hospodársky a sociálny vývoj ostatných regiónov nemôže zostať bez povšimnutia. EHSV považuje za potrebné, aby tieto regióny boli tiež predmetom hĺbkovej analýzy na úrovni európskeho merítka. Táto analýza je potrebná z hľadiska diskusie o Tretej správe na tému regionálnej kohézie, ktorej cieľom je otvorenie nových ciest. Rovnako môže uľahčiť naše chápanie súčasných ekonomických evolúcií a ich účinkov na prispôbenie spoločnosti a životných a pracovných podmienok. Nakoniec, taká analýza môže pomôcť prispôsobiť niektoré politiky spoločenstva, aby primeraným spôsobom podporili niektoré aspekty rozvoja a regionálne potreby, vrátane tých, ktoré sa týkajú metropol.

3.6 Je nesporné, že všade – v centralizovaných ako aj v decentralizovaných krajinách – prebieha dialóg o potrebe novej rovnováhy medzi centralizáciou a decentralizáciou. Verejní činitelia skúmajú zosudu hore (bottom-up) ako i zhora dolu (top-down) nové prístupy. Samozrejme, často je ťažké tieto procesy zaviesť vzhľadom k vládnym tradíciám a záujmom, ktoré sa v krajinách, ktorých sa to týka, presadzujú. Napriek inštitucionálnej blokáde z jednej i z druhej strany, existuje nepopierateľná tendencia k uvedomeniu si potreby integrovaného riadenia hlavných miest pre blaho a prosperitu obyvateľov a podnikov.

3.7 Medzi európskymi metropolitnými areálmi možno ľahko rozlišovať niekoľko kategórií. Na jednej strane sú to veľmi veľké metropolitné areály ako sú Londýn Paríž, Rýn-Porúrie, Randstad alebo Madrid s populáciou nad 5 miliónov obyvateľov, a na strane druhej niekoľko menej významných hlavných miest, ale vždy prosperujúcich a takých, ktoré majú veľký potenciál rozvoja a veľké ambície. To sú tie, ktoré sa nachádzajú okolo metropol a hospodárskych centier v takmer všetkých členských štátoch.

3.8 Tak ako sme to povedali, niektoré z týchto hospodárskych centier boli predtým zaostalými zónami. Za ich obnovu vďaka spoločnému úsiliu súkromníkov a verejných činiteľov v regióne. Je vhodné pripomenúť, že oblasti metropol nových členských štátov sú vo fáze prechodného obdobia a práve vytvárajú ich porovnateľné výhody, aby sa stali konkurencieschopnými na medzinárodných trhoch.

3.9 Na európskej úrovni sa prejavuje stúpajúci počet týchto oblastí. Od roku 2003, sa okruh nemeckých metropolitných areálov zorganizoval v projekte „Regióny budúcnosti“. V roku 2003 vyzvala britská vláda vybrané regióny, aby definovali ich stratégie rozvoja tak, aby sa rozvíjali ako konkurencieschopné regióny na medzinárodnej úrovni. Dánska vláda zo srdca podporuje prebiehajúcu iniciatívu pozoruhodnej medzihraničnej spolupráce medzi mestami Kodaň a Malmö (Švédsko), ktorej cieľom je, aby sa stali najdôležitejším hospodárskym centrom v Pobaltsku. V Holandsku je najnovším fenoménom podpora oblasti Randstad, ako metropolitného areálu medzinárodného rozletu. V Španielsku, sú prejavom tej istej ambície programy územného plánu Barcelony a Bilbaa. A mohli by sa uviesť ďalšie príklady.

3.10 V členských štátoch sa objavuje pokrok v regionalizácii, čo má očividný účinok na organizáciu riadenia v metropolitných areáloch a na ich schopnosť viesť hospodársky rozvoj. Súčasne zohrávajú niektoré vlády aktívnu úlohu v hospodárskom rozvoji veľkých miest. Príkladom na ilustráciu je iniciatíva britskej vlády, ktorá vytvorila pracovnú skupinu z 8 hlavných centrálnych miest alebo „Core Cities“, 9 regionálnych agentúr rozvoja a niekoľko ministerských odborov, aby definovali akčný program na zvýšenie ekonomickej výkonnosti metropol a následnej konkurencieschopnosti krajiny⁽¹⁾. Vo Francúzsku vláda definovala národnú stratégiu určenú na posilnenie vplyvu francúzskych metropol na európskej úrovni⁽²⁾ uverejnením správy o európskych mestách⁽³⁾.

3.11 Najnovšie dejiny jasne ukazujú, že žijeme v období, kde sa objavuje nový prístup k rozvoju veľkých mestských regiónov. Štruktúry pre poradenstvo, pokiaľ existujú, sú iba na národnej úrovni. Paralelne so štruktúrami národného poradenstva, prebiehajú iniciatívy na podporu európskych platforiem, kde sa stretávajú hlavní aktéri územného rozvoja. Napríklad Euromestá, hlavne na tému uvedomelej spoločnosti a najnovšie METREX (The Network of European Metropolitan Regions and Areas). Ale vcelku sa tieto kontakty a stretnutia organizujú náhodným spôsobom. Zároveň sa však konštatuje, že je vhodná klíma na iniciatívy viac štrukturálneho charakteru.

4. Dynamiky

4.1 Metropolitácia je charakteristická zväčšovaním veľkých aglomerácií a grandióznou koncentráciou populácie na ich území, činnosťami a produkciou bohatstva na geografickom území, ktoré narastá a má nepresné hranice. Tento nárast často sprevádza sociálny a priestorový rozpad (sociálna segregácia, priestorová špecializácia, kriminalita a neistota). Metropola, v protiklade s mestom, nemá politické zriadenie. Riešenie problémov, pred ktorými stojí, sa realizuje počas mnohých rokovaní medzi aktérmi. Priestorové členenie môže spomaliť a byť prekážkou pre verejné a súkromné investície. Regionálna politika má za cieľ redukovať toto priestorové členenie, a pritom zosúladiť riadenie metropolitných areálov s nastolenými dynamikami a preto je prospešná. Pozitívnymi príkladmi v tejto oblasti sú mestá Barcelona a Stuttgart. Berú do úvahy, že aj občianska spoločnosť zohráva významnú úlohu.

⁽¹⁾ „Cities, regions and competitiveness“, Office of the Deputy Prime Minister and other public partners, jún 2003

⁽²⁾ Európske mestá, komparatívna analýza – Celine Rozenblat, Patricia Cicille (DATAR 2003)

⁽³⁾ www.Datar.gouv.fr - CIADT z 13.decembra 2003

4.2 Proces získania svetového charakteru: európske územné celky nadobúdajú v procesoch a dynamikách stále viac a viac svetovú štruktúru. Veľké európske centrá sa stávajú podstatou svetového základu metropol so stálym vývojom. New York, Londýn, Tokyo, Hong Kong, ale aj Frankfurt, Paríž, Randstad, Brusel, Miláno alebo Madrid zohrávajú významnú úlohu. Tieto metropoly „pilotujú“ svetovú ekonomiku cez medzinárodné inštitúcie, banky, veľké medzinárodné podniky, ktoré si tam vybudovali ich základnú činnosť vedenia a kontroly vďaka informačným a spravodajským technológiám. V nasledujúcich rokoch sa hlavné metropoly Ázie stanú súčasťou tohto svetového základu.

4.3 Proces nadobudnutia európskeho charakteru: interaktívny proces adaptácie politík, ekonomík, sociálneho života, životného prostredia a územného usporiadania v procese integrácie a rozšírenia Európy. Zavedenie jednotného spoločného trhu, ktoré prebieha, nástup európskej meny euro a rozšírenie budú ešte dlho a významne prispievať k fenoménu integrácie a rozptylu ekonomickej činnosti na európskom území. Navyše zmiznú národné hranice a rozšíri sa prirodzená tendencia posilniť hospodárske protiklady na kontinentálny rozmer. Progresívna organizácia medziregionálnych protikladov, poprípade medzihraničná organizácia, (Kodaň-Malmö, Limburg holandský-Limburg belický-Aix-la-Chapelle, metropola Lille francúzska a belgická) ukazuje, že hospodársky rozvoj stále viac ignoruje politické a administratívne hranice, ktoré národy zdedili v dejinách a ktoré sú často umelé.

4.4 Metropolitné areály sú hlavnými miestami výskumu, modernizácie a vytvárania nových činností. Sústreďujú sa tam činnosti s vysokou pridanou hodnotou, najmä služby podnikom. Informačné a komunikačné technológie zohrávajú prvoradú úlohu. Dynamika ekonomiky sa konkretizuje hlavne v metropolách, ktoré sú privilegovanými miestami na inováciu, uvedomelú spoločnosť a vzdelávanie.

4.5 Tieto oblasti sú navzájom prepojené všetkými druhmi fyzických a virtuálnych sietí so zreteľom na objem a význam hospodárskych centier v rôznych regiónoch. Tento proces má tendenciu sa šíriť a stať sa intenzívnejším. Európska politika dopravy (Transport European Networks) právom podporuje tieto siete tak ako liberalizáciu odvetvia letectva.

4.6 Lisabonská stratégia má pre konkurencieschopnú ekonomiku, založenú na kompetencii a zohľadnení sociálnej súdržnosti a trvalom charaktere, výnimočný význam. Jej uplatnenie by mohlo vytvoriť nové poslanie pre metropolitné areály.

4.7 Toto nové poslanie je čiastočne spôsobené vzrastajúcim významom sietí v spoločnosti, ktoré vytvárajú základ prosperity, priťahujú nové investície a vedú k novým prístupom vo výchove mládeže a k pracovnému trhu vo všeobecnosti. Takisto, súčasný záujem o mestá a hlavné mestá sa viaže aj na nové aplikované technológie, najme ITC (Informačné a komunikačné technológie) a internetové siete s vysokou prenosovou rýchlosťou, ktoré majú významný dopad na život občanov a na podniky. Informačné a komunikačné technológie v podstatnej miere ovplyvňujú štruktúry výroby a služieb

a následne rovnakým spôsobom ovplyvňujú územné plány v regiónoch a vývoj miest a metropolitných areálov.

4.8 Medzinárodný charakter investícií, presun mozgov a vzájomné pôsobenie univerzít, technologických inštitútov a súkromného sektoru bude môcť podporiť zoskupenie ekonomík, povestné „Porter Diamond“. To je veľmi dôležitým základom odbornej spoločnosti „network society“, v ktorej metropolitné areály zohrávajú prvoradú úlohu.

4.9 Metropoly sú tiež dôležitým miestom kultúry, turistiky a zábavy. Ich monumentálne dedičstvo je najdôležitejším prvkom ich histórie a ich identity. Ich knižnice, múzeá, divadlá, opery, koncertné sály, sú miestami, kde sa sústreďuje a šíri európska kultúra. Zohrávajú veľmi dôležitú úlohu v tvorbe a šírení kultúry. A opäť sú to metropoly, kde sa konajú významné športové stretnutia a hudobné koncerty, ktoré priťahujú davu.

4.10 Kozmopolitný charakter metropolitných areálov je veľmi dôležitým prvkom pre rozvoj mediálneho priemyslu. Mediálny priemysel (tlač, vydavateľstvá, rozhlas, televízia, film, video, reklama, telekomunikácie) a ešte všeobecnejšie kreatívny priemysel, sú tam najrozšírenejším sektorom.

4.11 Aktéri a sociálno-ekonomické skupiny a kultúrne organizácie sa mobilizujú, aby znovu vynašli proces integrácie a účasti. Popri činnosti verejných činiteľov, zohráva v dynamike mestských celkov veľmi dôležitú úlohu občianska spoločnosť. Vo väčšine prípadov sa v metropolitných zónach zaznamenal úspech vďaka kooperácii a vzájomnému pôsobeniu verejného a súkromného sektoru.

4.12 Táto kooperácia a vzájomné pôsobenie verejného a súkromného sektoru sú v kontexte metropolitných areálov rozhodujúce. Skúsenosť ukazuje, že táto kooperácia a interakcia je ľahšie realizovateľná a plodnejšia na úrovni veľkých teritoriálnych celkoch ako na národnej úrovni. Rozmer metropolitných areálov je v podstate primeraným rozmerom na definovanie cieľov územného plánu mestského celku a zavedenie všetkých potrebných prostriedkov na ich dosiahnutie, ktoré by mali zrealizovať všetci aktéri, ktorých sa to týka.

4.13 Naopak v porovnaní s tendenciou, ktorá sa objavuje v Spojených štátoch amerických, sa európske mestá dnes rozvíjajú naraz ako mesto a ako aglomerácia. Centrum miest má vždy úlohu centra činností a miesta stretnutí. Metropoly zohrávajú tiež rozhodujúcu úlohu v posilňovaní modelu európskej spoločnosti.

4.14 Európske hospodárstvo sa nachádza v dôležitej fáze prechodu v procese rozšírenia a zavedenia jednotného spoločného trhu. Tento proces podnecuje dvojaké fungovanie konkurencieschopnosti a partneriát medzi územiaми, najmä medzi metropolitnými areálmi. Tieto zohrávajú rozhodujúcu úlohu v tomto komplexnom fungovaní. Nedostatok riadenia na úrovni metropolitných areálov je nedostatkom, pre ktorý sa nemôže stanoviť a uplatniť stratégia konkurencieschopného ekonomického rozvoja a činnosti partneriátu.

5. Špecifické sociálne aspekty

5.1 Veľké mestá sa omnoho viac ako iné oblasti potýkajú s problémom sociálnej súdržnosti a územnej nerovnováhy. Metropolitné areály môžu byť príkladnými miestami znovunastolenia sociálnej a územnej rovnováhy v Európskej únii. Avšak, vo všetkých hypotézach môžu byť realizované iba ak sa zabezpečí ich trvalo udržateľný hospodársky rozvoj.

5.2 Každá metropola má svoj vlastný charakter. Avšak okrem rozdielov v kultúre a sociálnom a ekonomickom rozvoji, možno badať rovnaké javy v celej Európe. Našťastie vo väčšine prípadov sú si verejní aj súkromní činitelia vedomí potreby zlepšiť životné a pracovné podmienky pre všetkých. Treba však pripustiť, že často zostáva pred nami dlhá cesta.

5.3 Pokiaľ už prebehla ekonomická reštrukturalizácia, alebo práve prebieha, prechod ekonomického cyklu na druhý viedol, alebo ešte vedie, k veľkej nezamestnanosti najmä u mladých ľudí a ľudí starších ako 50 rokov. Tento proces sa týka najmä metropolitných areálov. Treba rovnako pripomenúť, že tento proces často vedie k zavedeniu úplne nových činností, ktoré vytvárajú zamestnania viac prispôbené pre budúcnosť.

5.4 Hospodárska reštrukturalizácia tiež spôsobuje delokalizáciu, najmä manuálnej pracovnej sily, čo vedie k štrukturalnej nezamestnanosti v regiónoch zameraných na jeden priemysel. S týmto javom sa niekedy stretávame aj v metropolách, ktoré inde často majú schopnosť zmeniť ich ekonomickú podstatu. V týchto procesoch modernizácie často vidieť prechod zo základne ťažkého priemyslu smerom k spoločnosti služieb a vysokých technológií, ako napríklad oblasť Bilbaa, Lille alebo Rýnu-Porúria.

5.5 Únia stojí pred stále väčším prílevom migrantov z krajín tretieho sveta. Tak ako existuje veľa významných rozdielov v spôsobe, akým krajiny a mestá prijímajú imigrantov, Európa musí vo svojom celku veľmi veľa v tejto oblasti urobiť a metropolitné areály sú tomu vynikajúcim príkladom. EHSV požiadal niekoľkokrát vo svojich stanoviskách, aby Únia vytvorila spoločnú legislatívu o imigračnej a azylovej politike. Únia prijme nových hospodárskych migrantov z demografických, sociálnych dôvodov, a z dôvodov, ktoré sa viažu na zamestnanie. ⁽¹⁾ Bude sa to týkať osôb s vysokou kvalifikáciou ako i nízkou kvalifikáciou. Legislatíva spoločenstva musí podporovať legálne prisťahovanie a zamedziť tajnú imigráciu. Okrem iného musí Únia podporovať začlenenie imigrantov do spoločnosti a zabrániť diskriminácii. ⁽²⁾

5.6 V mnohých mestách a metropolách sa pristupuje ku koncentrácii migrantov, ktorí majú vážne problémy získať kvalitné zamestnanie z dôvodu nedostatočnej odbornej kvalifikácie, zlého ovládania jazyka, sociálnej diskriminácii absencií integráčnej politiky. Táto situácia vedie k nerovnoprávnemu odmeňovaniu a následne k nerovnoprávnemu udeľovaniu bytov ako i prístupu k verejným službám, vrátane vzdelania

a zdravotných služieb. Treba venovať stále väčšiu pozornosť chudobným štvrtiam, ktoré sa potýkajú s týmto vážnym problémom.

5.7 Metropolizácia prináša často so sebou nárast sociálnej nerovnosti a prehĺbenie územných rozporov. Znevýhodnené sociálne vrstvy, ku ktorým patrí aj veľký počet mladých nezamestnaných a starších ľudí s nízkym príjmom, sa sústreďujú v niektorých štvrtiach, v ktorých sa vyskytuje viacero nevýhod. Vylúčenie znevýhodnenej populácie a nedostatočná kvalita verejných služieb v týchto štvrtiach samé živia situáciu, ústiacu do pasív, z ktorých je viac menej nemožné sa dostať. Často sa sily územného vylúčenia kumulujú, najmä ak bola politika rekvalifikácie v týchto štvrtiach po celé roky v kríze. Aby sa vytvorila čo možno najväčšia šanca na úspech, je potrebná aktívna veľkého rozmeru, koordinovaná na úrovni hlavných miest.

5.8 Bezpečnosť v metropolách sa často stala najdôležitejšou otázkou, ktorá môže mať veľký dopad na sociálnu súdržnosť a rovnováhu v rozvoji. Paradoxne, silné stránky a demografické vlastnosti metropolitných areálov sú nadradené niektorým rizikám. Na jednej strane, ich systematické fungovanie môže narušiť skutočnosť, že do jedného z ich vitálnych činiteľov zasiahne, aj keď minimálne, neistota. Na druhej strane, charakter metropolitných areálov podporuje príliv populácie a tovaru, vhodného na rozvoj nelegálnej činnosti v nadväznosti na národné a medzinárodné kriminálne skupiny. Môže zjednodušiť prítomnosť pohybu aktivistov, ponúkajúc im anonymitu, logistiku a základňu na nábor. Neuralgické centrá metropol sú výsadnými cieľmi nových foriem terorizmu. Tento vývoj je má popredné miesto v súčasnom medzinárodnom politickom kontexte.

5.9 Metropoly stoja zoči voči aj takým problémom ako je ochrana životného prostredia a rešpektovanie cieľov trvalo udržateľného rozvoja. Musia rešpektovať medzinárodné záväzky: Protokol z Kyota, Agenda 21, Maastrichtská zmluva, program spoločenstva o udržateľnom rozvoji od roku 1993 do 1998. A teda, zlúčiť hospodársky rozvoj a ochranu životného prostredia, ktoré sa môžu posilniť navzájom v organizovaní územného rozvoja (dopravné systémy, vytváranie obytných zón, spravovanie odpadu a odpadových vôd, zníženie hluku, ochrana historického centra, ochrana prírodného a poľnohospodárskeho dedičstva...).

5.10 Rýchly rast niektorých metropolitných areálov je spojený aj s rozšírením a intenzifikáciou ich ekonomík a predstavuje výzvu v oblasti infraštruktúry a verejnej a súkromnej dopravy. Z dôvodov ochrany životného prostredia ako aj z dôvodov ekonomických si preplnenie miest vyžaduje nové moderné technologické riešenia. Všetky politiky ochrany životného prostredia si vyžadujú zvýšené náklady pre súkromný aj verejný sektor. Verejné financovanie je vo všeobecnosti nedostatočné a úspech partenariátu verejný-súkromný sektor je zatiaľ zanedbateľný.

⁽¹⁾ COM(2003) 336 final „Správa Komisie o emigrácii, integrácii a zamestnanosti“.

⁽²⁾ Stanovisko EHSV na tému „Imigrácia, integrácia a zamestnanosť“, Ú. v. EÚ C 80 z 30.3.2004, s. 92.

5.11 Problémy v metropolitných areáloch sa ešte prehľbujú, nakoľko administratívne riadenie týchto oblastí nesleduje rytmus ekonomického rozvoja a nárastu populácie, počet bytov a každodenných presunov z domu do práce. V metropolách vychádza často administratívne riadenie z epochy, ktorá už bola zavŕšená, čo zabraňuje dobrému fungovaniu správy, a následne zavedeniu účinnej hospodárskej politiky. Predpokladom pre dobré riadenie metropolitných areálov je dobrá koordinácia medzi administratívnou správou, hospodárskymi činiteľmi a v širšom merítku medzi verejnosťou a súkromným sektorom.

5.12 Z tohto hľadiska sú situácie veľmi odlišné. Niekedy je metropolitný areál menší ako administratívna zóna, ku ktorej patrí. Oveľa častejšie sa rozprestiera na viac ako jednom administratívnom územnom celku. Jeden metropolitný areál má skoro vždy viac obcí alebo iných administratívnych celkov. Väčšinou považuje verejná moc (regionálna a národná) túto situáciu za skutkový stav a nie za predmet na diskusiu.

5.13 Každá vláda predkladá svoje vlastné metódy na hľadanie riešení. Metropoly majú tendenciu vymieňať si ich skúsenosti, ale je veľmi málo konzultácií a výmen na úrovni únie, aby sa mohli porovnávať alebo propagovať dobré praktiky.

5.14 Ak sú hore opísané javy charakteristické pre metropoly, možno pozorovať veľké rozdiely v spôsobe, ako ich v každej oblasti spravujú. Početné sú príklady regionálnych vlád, vo všeobecnosti podporované národnou vládou a naviazaných na súkromný sektor a na organizovanú občiansku spoločnosť, čo ovplyvňuje priebeh udalostí a vytvára nový model do budúcnosti. Realizácia týchto politík zlepšuje sociálno-ekonomické podmienky a tieto regióny sa stávajú viac konkurencieschopné a sociálne lepšie prispôbené. Európska únia by mala poslúžiť takýmito príkladmi na zavedenie poradenstva, aby sa určili najlepšie praktiky a dosiahnuť spôsob, ktorým by EÚ mohla zlepšiť situáciu vo výbere prostriedkov, ktorými disponuje.

6. Európske regionálne údaje a metropoly

6.1 Európsky štatistický systém sa vyvíjal na základe európskych politík. Teda, vďaka PAC poznáme počet hovädzieho dobytká a prasníc v každom regióne. Ale neberie sa tu do úvahy zamestnanie a pridaná hodnota každého sektoru vo veľkých mestách a ich sféra vplyvu na ekonomiku, v dôsledku toho, že chýba politika ad hoc, ale aj v dôsledku toho, že Európa venovala do súčasnej doby málo prostriedkov štatistike v mestách. Odbor Eurostatu mestá - regióny má iba 5 osôb. Prostriedky, ktorými Eurostat disponuje, nemajú taký rozmer ako dôležitosť jeho poslania.

6.2 Sociálno-ekonomické komparatívne štúdie o oblastiach metropolitných areálov, so zameraním na európske teritórium ako celok, ktoré vypracovali inštitúcie s kompetenciami pre hospodársky rozvoj a podporu regiónom, univerzity, porad-

ovia alebo Európska komisia, sú často iba vágnym a nekompletným popisom. V skutočnosti sa zakladajú na regionálnych štatistikách, vydaných Eurostatom. Tie posledné majú výhodu, že sú k dispozícii v súlade so štatistickými definíciami na európskej úrovni. Majú však tiež jeden veľký nedostatok: regionálne rozdelenie Eurostatu, Nomenklatúra štatistických územných celkov (alebo NUTS), je zlátnina národných administratívnych celkov. Tieto obmedzenia zodpovedajú politickým a správny dejinám každej krajiny. Okrem výnimiek sú geograficky neprimerané k tomu, aby boli zodpovedným spôsobom porovnávané údaje o hospodárstve, sociálnom živote a životnom prostredí metropol v európskom merítku. Rozdelenie NUTS nebolo zostavené za týmto účelom.

6.3 Štatistiky Eurostatu neumožňujú teda kontrolu populácie, činností, nezamestnanosti alebo výroby v hlavných mestách, a teda vyhodnotiť a zaručeným spôsobom porovnať strategické ukazovatele ako: rytmus nárastu populácie, pridaná hodnota výroby, zamestnanosť, nezamestnanosť alebo celková produktivita práce. Príklad výsledkov prieskumu v oblastiach metropol, realizovaných súkromnými konzultantmi alebo národnými verejnými inštitúciami ukazuje, že nedostatok geograficky porovnateľných dôveryhodných údajov môže viesť k nielen mylným, ale často protirečivým uzáverom o výsledkoch sociálno-ekonomického vývoja, ktoré sú „sledovaných“ v európskych hlavných mestách. (napríklad, čo sa týka vývoja produktivity v tom istom regióne).

6.4 Nedostatok údajov o sociálno-ekonomickom vývoji v oblastiach metropolitných areálov v Európe je škodlivým javom z dvoch hlavných dôvodov:

6.4.1 Metropoly sú hybnými silami rozvoja. Hospodárska činnosť, ktorú vyvíjajú a výhody, ktoré z nej vyplývajú sa šíria do ostatných mestských celkov v každej krajine. Aby bolo možné vybrať si najlepšiu stránku z tlakov a zmien, spojených so zmenami medzinárodného prostredia, je potrebné, aby metropoly mohli disponovať pravidelným, aktualizovaným vyhodnotením ich činností v európskom merítku.

6.4.2 Je tiež žiadúce, aby na európskej úrovni existovali dôveryhodné analýzy a porovnania dôležitých aspektov ako sú problémy imigrácie, kvalita práce, chudoba a sociálna izolácia, životné prostredie, bezpečnosť a iné.

6.5 Spojené štáty americké už niekoľko desaťročí zverejňujú pre 276 hlavných miest celý rad porovnateľných údajov, ktoré sú aktualizované a sú všetkým k dispozícii na internetových stránkach (¹). V Európe, má každá krajina svoje vlastné definície mesta (a niekedy metropoly), a určite je omnoho ťažšie nájsť spoločnú definíciu pre metropolitné areály. Vzhľadom na to, že sa teraz stalo dôležitým uviesť do praxe Lisabonskú stratégiu, aby bolo možné disponovať dôveryhodnými a porovnateľnými údajmi o európskych metropolách, EHSV sa domnieva, že nastala chvíľa, aby ich Eurostat v nadväznosti na Národné štatistické úrady presne stanovil, a aby v rámci týchto limitov boli vypracované mnohé údaje.

(¹) <http://data.bls.gov/servlet/SurveyOutputServlet>.

6.6 Mestský Audit II., zavedený Európskou komisiou, ktorý prebieha, vytvorí údaje o životných podmienkach populácie v 258 mestách a aglomeráciách. Tento projekt predstavuje dôležitý pokrok pre získanie obrazu o sociálnej súdržnosti. Avšak neumožní získanie sociálno-ekonomických ukazovateľov v porovnaní s európskym merítkom. V skutočnosti, sú ukazovatele vyhodnotené v rámci merítka miest mestských aglomerácií každej krajiny podľa ich národnej definície. Navyiac, ukazovatele Londýna, Paríža a Berlína budú vyhodnotené v limitoch príslušných administratívnych regiónov (Greater London, Île-de-France a Land Berlin).

6.7 Projekt ORATE (Observatórium územného plánu Európskeho regiónu) má za cieľ zlepšiť poznanie teritória. Ale naráža, hlavne na nedostatok ekonomických údajov v rámci obcí, ale aj v rámci NUTS 3, o európskom teritórii ako celku. Jeho zásluhou sa jasne ukazujú mnohé medzery v európskom štatistickom systéme.

6.8 Všetky horeuvedené prieskumy vedú k poznatku, že k tomu, aby mohol Eurostat poskytovať dôveryhodné a porovnateľné údaje o mestách a metropolách, musí disponovať potrebnými finančnými prostriedkami a dostatočnými ľudskými zdrojmi.

6.9 Najnovšia štúdia, ktorá uvádza údaje Európskej ankety o pracovných silách v metropolitných areáloch nad jeden milión obyvateľov na severozápade Európy si zasluhuje, aby bola známa⁽¹⁾. Poukazuje na to, že pre veľké metropoly, ktoré sú presne stanovené podľa spoločných kritérií, je možné vypracovať za zanedbateľnú cenu množstvo porovnateľných sociálno-ekonomických údajov v európskom merítku, využívajúc anketu, ktorú každý rok zrealizujú Národné štatistické úrady a ktorá bude koordinovaná Eurostatom. Kvôli experimentu je potrebné, aby sa tento prieskum rozšíril aj do ostatných európskych metropol.

7. Závěry a doporučení

7.1 Už celé desaťročie prebiehajú rozbory a diskusie vo viacerých členských štátoch, ako aj na regionálnej úrovni o novej skutočnosti, ktorú predstavujú územné celky metropolitných areálov v Európe. Aj keď sú tieto celky omnoho viditeľnejšie na národnej aj medzinárodnej úrovni ako predtým, zatiaľ sa neznamenalo zavedenie Lisabonskej stratégie do života.

7.2 Metropolitné areály sú kľúčovými územnými celkami na realizáciu cieľov Lisabonskej stratégie – ekonomických, sociálnych cieľov a cieľov v oblasti životného prostredia. V skutočnosti sú najdôležitejšími územiami pre vzdelanie, výskum, modernizáciu, špičkové technológie, tvorbu nových činností a zdravú reklamu podniku. Sú základnými uzlami

dopravy a telekomunikácií, čo uľahčuje zapojenie podnikovej dopravy, centrom univerzít a výskumu. EHSV zdôrazňuje, že najlepšia mobilizácia vzrastu ekonomického potenciálu Európy si vyžaduje aktívnu podporu všetkých verejných a súkromných činiteľov, ktorí sú otvorení trvalo udržateľnému hospodárskemu rozvoju územných celkov metropolitných areálov. Inak povedané, úloha, ktorú v Európe zohrávajú metropoly, je daná, a ciele Lisabonskej stratégie sa nebudú môcť dosiahnuť, pokiaľ nebudú realizované v územných celkoch metropol.

7.3 Základným dôvodom, pre ktorý sa tomuto vývoju nevenuje dostatok pozornosti vo vládných kruhoch nadväzuje na skutočnosť, že politicko - administratívne hranice regiónov sú iba zriedka geografickými hranicami územných celkov metropol. Z dôsledku toho, okrem niekoľkých výnimiek, žiaden dôveryhodný a porovnateľný údaj európskeho rozmeru, ktorý umožňuje popísať sociálno-ekonomickú situáciu a uplatňované dynamiky v metropolách, nie je k dispozícii.

7.4 EHSV zdôrazňuje, že v záujme únie je, aby:

- boli určené územné celky metropolitných areálov 25 krajín únie,
- bol každý rok o týchto územných celkoch vypracovaný súbor náležitých údajov, najmä údajov z Európskych ankiet o pracovných silách,
- boli pre tieto územné celky vyhodnotené základné ukazovatele Lisabonskej stratégie,
- boli identifikované na týchto územiach priestory, kde sa vyskytuje zhuk činností (prepad) s pridanou hodnotou,
- Komisia pravidelne predkladala správu o sociálno-ekonomickej situácii v metropolách.

7.5 Poskytovanie týchto informácií a ich zverejnenie pre všetkých by malo mať nasledovné užitočné dopady:

- prispeje k poznaniu metropol a prehĺbeniu poznania o sociálnych a hospodárskych pomeroch a ich životnom prostredí,
- uľahčí vyhodnotenie silných a slabých stránok týchto územných celkov v európskom merítku,
- zlepší definovanie a uplatňovanie tak európskych ako i národných politík a ich prispôbenie špecifickým podmienkach území,
- poskytne regionálnym a miestnym vládám vyhodnotenie konkurenčného postavenia ich územných celkov v európskej mierke, vyhodnotenie, ktoré je dnes nesprávne a je vytvorené s vysokými nákladmi na neistom základe,

(1) Štúdia realizovaná v rámci programu INTERREG II spoločnosťou GEMACA (Group for European Metropolitan Comparative Analysis). Zverejnená v Periodiku I'IAURIF čís.135, www.iaurif.org/en/doc/studies/cahiers/cahier_135/index.htm

- obohatiť diskusiu o európskej regionálnej politike a uľahčiť dialóg medzi všetkými stranami, ktoré sa zúčastňujú na plnení základných cieľov,
- poskytnúť súkromnému sektoru užitočné informácie k náležitej definícii podnikových stratégií.

7.6 EHSV veľmi podporuje návrh, ktorý urobila spoločnosť METREX v roku 2003 na vytvorenie európskeho programu pre územné celky metropol. ⁽¹⁾ Takýto program, METROPOLITAN, by mohol byť fórom pre stretnutie a výmenu názorov. Mohol by tiež zahrnúť pracovné skupiny, poverené určiť a šíriť dobré praktiky v oblastiach, o ktorých sa v tomto stanovisku pojednáva.

7.7 EHSV si blahoželá k tomu, že sa prisudzuje veľká dôležitosť „konkurencieschopnosti“ a súvislosti, ktorá sa vytvorila medzi novo nastolenou regionálnou politikou a Lisabonskou stratégiou v Tretej správe o hospodárskej a sociálnej kohézii, čo má výnimočný význam pre územné celky metropolitných areálov. Pre metropoly, sa môže niektoré ciele na dosiahnutie „konkurencieschopnosti“ a „kompetencie“ podporiť Európskymi fondami na regionálny rozvoj.

Brusel, 1. júla 2004

7.8 EHSV sa domnieva, že je nevyhnutné v Eurostate vytvoriť bunku „Územné celky metropol“, ktorá bude poverená každý rok vypracovávať horeuvedené údaje.

7.9 Ťažkosti, ktoré sa môžu vyskytnúť pri stanovení geografických hraníc všetkých územných celkov metropol a vypracovaní informácií a porovnateľných údajov nebudú môcť ospravedlniť prípadnú nečinnosť. Preto EHSV predpokladá, že sa vytvorí pilotný program, zodpovedajúci horeuvedeným doporučeniam, pre ohraničený počet územných celkov metropol v čo najkratšom čase. Rovnako predpokladá, že tento pilotný program sa bude realizovať v partneriáte medzi Generálnymi riaditeľstvami regionálnych správ, národných štatistických úradov a metropol, ktorých sa to týka.

7.10 EHSV dúfa, že európske inštitúcie zdieľajú myšlienky smerov, ktoré sú predložené v tomto stanovisku. Preto sa EHSV domnieva, že je potrebné, aby paralelne s vytvorením fóra, združujúceho územné celky metropol a Komisiu, bola prezentácia situácie v týchto celkoch tiež zahrnutá do pracovného programu Rady pre hospodárske súťaženie a Informačnej rady o teritoriálnych územných celkoch a mestských otázkach.

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ METREX – The network of European Regions and Areas – Základné ciele, navrhnuté pre európsky program METROPOLITAN:

- 1 – spoznať dôležitú úlohu metropol v Európe
- 2 – podporiť vytvorenie účinného spravovania metropol
- 3 – podporiť definíciu pre všetky strany, ktoré sa zúčastnia na stratégiách začlenených metropol
- 4 – podporiť politiky územných celkov metropol, ktoré majú za cieľ posilniť ich konkurencieschopnosť, ich sociálnu a územnú súdržnosť